

אות ל - סוכה פרק ד

משנה א

לולב וערבה, ששה ושבעה. ההלל והשמחה, שמונה. ספה ונסוך המים, שבעה. והחליל, חמשה וששה.

פרק זה עוסק במצוות הנוהגות בחג הסוכות ושמיני עצרת, ויבואר בו כמה ימים נוהגת כל מצוה. לולב וערבה נוהגים ששה ושבעה - או ששה ימים או שבעה ימים, וכמו שיבאר להלן. אמירת ההלל, והשמחה בחג, נוהגים כפרק זה עוסק במצוות הנוהגות בחג הסוכות ושמיני עצרת, ויבואר בו כמה ימים נוהגת כל מצוה. לולב וערבה נוהגים ששה ושבעה - או ששה ימים או שבעה ימים, וכמו שיבאר להלן. אמירת ההלל, והשמחה בחג, נוהגים

משנה ב

לולב שבעה ביצה, יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, לולב שבעה. ושאר כל הימים, ששה.

מבארת המשנה את האמור לעיל, 'לולב שבעה' ביצה, מתי נוהגת מצות נטילת לולב שבעה ימים, ומבארת, יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, שיש מצוה מן התורה בנטילת הלולב ביום הראשון, אזי נוהג הלולב

משנה ג

ערבה שבעה ביצה, יום שביעי של ערבה, שחל להיות בשבת, ערבה שבעה, ושאר כל הימים, ששה.

שנינו במשנה לעיל 'ערבה, ששה ושבעה', והכונה למצות ערבה שנוהגת בבית המקדש מלבד הערבות הנטלות יחד עם הלולב, והיא מצוה מן התורה [הלכה למשה מסיני], ולהלן תבאר המשנה את אפן קיום המצוה. עתה מבארת המשנה את הימים שנוהגים בה: ערבה שבעה ימים, ביצה, יום שביעי של ערבה, כלומר, יום שביעי של חג הסוכות, שמצות ערבה נוהגת בו, שחל

בו מצות ערבה, מחשש שיסברו האנשים שמחמת שהלולב נוהג באותו יום - נוהגת בו מצות ערבה, מחשש שיסברו האנשים. ולכן תקנו שרק ביום השביעי דוחה הערבה את השבת].

משנה ד

מצות לולב ביצה, (יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת), מוליכין את לולביהן לחר הבית, והחוננין מקבלין מהן, וסודרין אותן על גב האצטבא, והזקנים מניחין את שלהן בלשכה, ומלמדים אותם לומר, כל מי שמגיע לולבי בידו, הרי הוא לו במתנה. למחר משבימין ובאין, והחוננין זורקין אותם לפניהם, והן מחטפין ומכין איש את חברו. וכשראו בית דין שבאו לידי סכנה, התקינו שיהא כל אחד ואחד נוטל בביתו.

השיך לו לגמרי, וכיון שלא יכלו להפיר למי שיך כל לולב, תקנו שכל אחד יתן במתנה את לולבו למי שיגיע לידו. למחר משבימין כל הקהל ובאין, והחוננין זורקין אותם - את הלולבים לפניהם, והן מחטפין ומכין איש את חברו. וכשראו בית דין שבאו לידי סכנה, התקינו שיהא כל אחד ואחד נוטל בביתו. [אמנם לעיל (פ"ג מי"ג) מבאר שכל אחד היה מכיר את לולבו, כיון ששם מדבר בבתי כנסת רגילים, שאין בהם המון עם, ואלו משנתנו עוסקת בהר הבית, בו היו עם רב, ומחמת כן באו לבסוף לידי סכנה].

ענה מבארת את המשנה את אפן קיום מצות לולב: מצות לולב ביצה, (יום טוב הראשון של חג הסוכות שחל להיות בשבת), ואסור לטלטל את הלולב ומינוי בשבת עצמה, מוליכין כל הקהל את לולביהן לחר הבית בערב שבת, והחוננין - השמשים מקבלין אותם מהן, וסודרין אותן על גב האצטבא שהיתה ברחבת הר הבית, והזקנים מניחין את הלולבים שלהן בלשכה. ובית דין מלמדים אותם - את כל הקהל לומר, כל מי שמגיע לולבי בידו, הרי הוא לו במתנה, לפי שביום הראשון אין אדם יוצא ידי חובה אלא בלולב

משנה ה

מצות ערבה ביצה, מקום היה למטה מירושלים, ונקרא מוצא, יורדין לשם ומלקטין משם מרביות של ערבה, ובאין וזוקפין אותן בעדי המזבה, וראשיהן כפופין על גבי המזבה, תקעו והריעו ותקעו. בכל יום מקיפין את המזבה פעם אחת, ואומרים, אָנָּה ה' הוֹשִׁיעָה נָּא, אָנָּה ה' הַצְּלִיחָה נָּא. רַבִּי יְהוּדָה אומר, אָנִי וְהוֹ הוֹשִׁיעָה נָּא, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם מְקִיפִין אֶת הַמְּזֻבָּח שֶׁבַע פְּעָמִים. בְּשַׁעַת פְּטִירְתָּן מָה הֵן אומרים, יְפִי לָךְ מְזֻבָּחַ, יְפִי לָךְ מְזֻבָּחַ, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אומר, לֵיָּה וְלָךְ, מְזֻבָּחַ. לֵיָּה וְלָךְ, מְזֻבָּחַ.

משנתנו מבארת את המצוה המיוחדת שנהגה במקדש, בה הביאו כל יום ערבות, מלבד הערבות שבלולב. מצות ערבה ביצה היא מתקימת, מקום היה למטה מירושלים, ונקרא

'אָנאַ ה' הושיעָה נאַ, אָנאַ ה' העֲלִיחָה נאַ'. רבי יהודה אומר, היו אומרים 'אני והו הושיעה נא', שאף 'אני והו' הם שמות קדושים. ואותו היום - ביום השביעי מקיפין את המזבח שבע פעמים. בשעת פטירתן - כשנפרדים מהמזבח, מה הן אומרים, יפי לך מזבח, יפי לך מזבח, כלומר, אנו עושים לך את היפי הזה, לפי שאתה מכפר עלינו. רבי אליעזר אומר, כך היו אומרים, 'ליה ולך, מזבח. ליה ולך, מזבח', כלומר, ליה אנו מודים שהוא אלקינו, ואיננו כופרים בו. ולך, למזבח, אנו משבחים, שאתה חביב לפני ה' לכפר על עוונותינו.

'מוצא' [על שם שהוא יוצא מהמס, כלומר, שהיה פטור ממסי המלכות, מחמת הערכות שהיו נוטלים משם למצוה זו, וזהו המקום הקרוי עד היום 'מוצא', בדרך לירושלים], היו יורדין לשם ומלקטין משם מרביות [ענפים גדולים] של ערבה, ובאין וזוקפין אותן בצדי המזבח, על גבי היסוד, וראשיהן של הערכות כפופין על גבי המזבח, שהמזבח גבוה עשר אמות, והמרביות היו גבוהות אחת עשרה אמה, וכפופות אמה אחת על גבי המזבח. תקעו והריעו ותקעו. בכל יום מימי חג הסוכות היו מקיפין את המזבח פעם אחת, ואומרים,

משנה ו

במעשהו בחל כך מעשהו בשבת, אלא שהיו מלקטין אותן מערב שבת, ומניחים אותן בגיגיות של זהב כדי שלא יכמושו. רבי יוחנן בן ברוקה אומר, חריות של דקל היו מביאין, וחובטין אותן בפרקע בצדי המזבח, ואותו היום נקרא יום חבוט חריות.

לא ערכות היו מביאים, אלא חריות [ענפים גדולים] של דקל היו מביאין כל אותם שבועה ימים, וחובטין אותן בפרקע בצדי המזבח, ואותו היום [וכן שאר הימים] נקרא יום חבוט חריות.

במעשהו בחל - כפי שהיו נוהגים עם הערכות הללו ביום חול, כך מעשהו בשבת, אלא שהיו מלקטין אותן מערב שבת, ומניחים אותן בגיגיות של זהב מלאות מים, כדי שלא יכמושו. רבי יוחנן בן ברוקה חולק ואומר,

משנה ז

מיד התינוקות שומטין את לולביהן, ואוכלין אתרוגייהן.

מתוך יד התינוקות [הילדים הקטנים], ואוכלין את אתרוגייהן, ואין בדבר משום גזל, שומטין - נוטלים הגדולים את לולביהן, כיון שנהגו כך להרבות בשמחה.

משנה ח

ההלל והשמחה שמונה, ביצד, מלמד שחייב אדם בהלל ובשמחה ובכבוד יום טוב האחרון של חג, כשאר כל ימות החג. ספה שבעה, ביצד, גמר מלאכול, לא יתיר סבתו, אבל מוריד את הפלים מן המנחה ולמעלה, מפני כבוד יום טוב האחרון של חג.

היום עדין חייבים במצות ספה, אבל מוריד את הפלים הנאים מסכתו הבנויה על הגג אל הבית מן המנחה ולמעלה, מפני כבוד יום טוב האחרון של חג, שנראה כמכין את הפלים הנאים בביתו לכבוד סעדת ליל יום טוב האחרון.

שנינו במשנה לעיל 'החלל והשמחה, שמונה ימים', מבארת המשנה, ביצה, מלמד שחייב אדם בחלל ובשמחה ובכבוד יום טוב האחרון של חג, בשאר כל ימות החג. ספה שבעה, ביצה, לאחר שגמר האדם מלאכול, לא יתיר [לא יפרק] את ספתו, שהרי כל

משנה ט

נסוך המים ביצה, צלוחית של זהב מחזקת שלשת לגים היה ממלא מן השלוח, הגיעו לשער המים, תקעו והריעו ותקעו. עלה בכבש, ופנה לשמאלו, שני ספלים של כסף היו שם. רבי יהודה אומר, של סיד היו, אלא שהיו משחרין פניהם מפני היין. ומנקבין כמין שני חטמין דקין, אחד מעבה ואחד דק, כדי שיהו שניהם פלין בבת אחת. מערבי של מים, מזרחי של יין. ערה של מים לתוך של יין, ושל יין לתוך של מים, יצא. רבי יהודה אומר, בלג היה מנסך כל שמונה. ולמנסך אומרים לו הגבה ירך, שפעם אחת נסך אחד על גבי רגליו, ורגמוהו כל העם באתרוגיהן.

עבור המים, ועשאום כף כדי שיהו שניהם - היין והמים פלין בבת אחת, שהמים ממהרים לזרם מן היין, שהוא סמיך יותר מהמים, וזרם לאט. הנקב המערבי היה של מים, והמזרחי של יין. ואם ערה של מים לתוך של יין, ושל יין לתוך של מים, יצא. רבי יהודה חולק על תנא קמא בשני דברים, ואומר, בלג היה מנסך, ולא בשלשה לגין כדברי תנא קמא, וכל שמונה היה מנסך, ולא רק כל שבעה כדברי תנא קמא. ולמנסך את המים אומרים לו 'הגבה ירך', כדי שיראו שהוא מנסך לתוך הספל, לפי שפעם אחת נסך אחד על גבי רגליו, פינן שהיה צדוקי, והצדוקים אינם מודים בתורה שבעל פה, ואינם מקימים את מצוות נסוך המים, שאינה מפורשת בתורה. ורגמוהו כל העם באתרוגיהן.

'נסוך המים', ביצה היה נעשה בבית המקדש, צלוחית של זהב מחזקת שלשת לגים היה ממלא מן השלוח, שהוא מעין הסמוך לירושלים, הגיעו עם המים לאחד משערי העזרה הקרוי 'שער המים', מחמת שבו מכניסים את צלוחית המים לנסוך המים, תקעו והריעו ותקעו. עלה בכבש, שהיה בדרומו של המזבח, ופנה לשמאלו - לצד מערב, ופוגע בקרן מערבית דרומית של המזבח, שבה היו מנסכים, ושני ספלים של כסף היו שם, אחד ליין ואחד למים. רבי יהודה אומר, של סיד היו אותם ספלים, אלא שהיו משחרין פניהם מפני היין, והיו נראים כשל כסף, שהוא משחיר יותר מסיד. ואותם ספלים מנקבין כמין שני חטמין - פתחים דקין, אחד מעבה [רחב], עבור היין שמנסכים בו, ואחד דק,

משנה י

במעשהו בחל, כך מעשהו בשבת, אלא שהיה ממלא מערב שבת חבית של זהב שאינה מקדשת מן השילוח, ומניחה בלשכה. נשפכה או נתגלתה, היה ממלא מן הפיור, שהיין והמים המגלין, פסולים לגבי המזבח.

ובמצוה זו של נסוף המים, במעשהו בחל, כך היה מעשהו בשבת, אלא שלא היתה מצוה זו דוחה את השבת להביא את המים מן השילוח, אלא היה ממלא מערב שבת חבית של זהב שאינה מקדשת מן השילוח, ומניחה בלשכה. והטעם שנטלו חבית שאינה מקדשת, לפי שאם היתה

מקדשת היו המים נעשים קדושים מיד, ומים קדושים שעבר עליהם לילה, נפסלים בלינה. נשפכה החבית או נתגלתה, היה ממלא מים חדשים מן הפיור לצורך נסוף המים, והטעם שאם נתגלתה החבית אין המים שבה ראויים, לפי שהיין והמים המגלין, פסולים לגבי המזבח.

